

Toekomst onderwijs aan dove en slechthorende leerlingen

Op 12 juni 2008 heeft de stichting Siméa het initiatief genomen tot het organiseren van een mini-conferentie over de toekomst van het onderwijs aan doven en slechthorenden. De aanleiding voor de conferentie was het advies “toekomstige inrichting van het onderwijs aan leerlingen met een auditieve beperking” dat in maart in het bestuur van de Stichting is besproken.

In de bijlage zijn de uitkomsten van de conferentie weergegeven. Deze uitkomsten zijn gebaseerd op de terugmeldingsformulieren uit de verschillende subgroepen en de plenaire terugmelding.

Over de uitkomsten is verder gesproken door Elly van Nus (Prof. van Gilseschool, Haarlem), Ben Franssen (De Beemden, Eindhoven), Ralph Hoogervorst (A.G.Bellschool, Amsterdam), Erik van Lingen (Auris) en Marja Vollaard (Siméa). Hun bijdrage staat hieronder vermeld.

Onderbelichte thema's in het advies "toekomstige inrichting van het onderwijs aan leerlingen met een auditieve beperking"

In voornoemd advies zijn een aantal maatschappelijke trends onderbelicht gebleven. Een daarvan is de toenemende vraag naar thuisnabij onderwijs, ook door (ouders van) leerlingen met een auditieve beperking. De onderwijsvraag zal in de toekomst meer dan nu het geval is leidend moeten zijn voor het onderwijs dat wordt geboden. Door de ontwikkeling van passend onderwijs zal deze vraag bovendien steeds prominenter aan de orde komen.

Meer gelijke bekostiging

Het ombuigen van aanbodgestuurd speciaal onderwijs naar vraaggestuurd onderwijs thuisnabij vraagt om een zo efficiënt en flexibel mogelijk gebruik van beschikbare middelen om een dekkend netwerk van voorzieningen te kunnen organiseren. Als er witte vlekken zijn of indien nieuwe initiatieven worden gevraagd zal het cluster 2 onderwijs daarop in moeten springen en haar expertise moeten "uitventen". Om dit flexibel en efficiënt te kunnen doen dienen middelen ook enigszins variabel ingezet te kunnen worden. Budgetbekostiging zou dit kunnen vergemakkelijken. Vanuit deze gedachtegang dient de differentiatie in bekostiging binnen de groep auditief beperkte leerlingen te verminderen en een meer gelijke bekostiging voor dove en slechthorende leerlingen is dan op zijn plaats.

Aanbevolen wordt om dit aspect mee te nemen in het kader van budgetbekostiging en uit te werken of het haalbaar en wenselijk is om te werken met één budget voor de auditieve doelgroep en één voor de communicatieve doelgroep.

Verantwoorde zorg

In vraaggestuurd onderwijs staat de keuzevrijheid van ouders en leerlingen centraal. Gelet op de geringe aantallen leerlingen met een auditieve beperking is het niet mogelijk om in elke regio expertise in huis te hebben voor een optimaal zorgonderwijs aanbod voor deze groepen. Wij pleiten dan ook voor verantwoorde zorg in plaats van optimale zorg. Verantwoorde zorg thuisnabij kan bijvoorbeeld geboden worden indien intensief wordt samengewerkt vanuit het speciaal onderwijs met het regulier onderwijs. Door elkaar landelijk een spiegel voor te houden over welke modellen aanbevelenswaardig zijn kan een verbeteringslag worden gemaakt. Dit vraagt om een eenduidig kwaliteitsbeleid en transparantie in de sector. Hierbij mag niet over het hoofd worden gezien dat ouders recht hebben op onafhankelijke en eerlijke voorlichting over wat de regio te bieden heeft voor hun kinderen en voor welke speciale zorg men beter terecht kan in een voorziening buiten de eigen woonomgeving.

Behoud expertise

Naast de vraag van hoe cluster 2 omgaat met vraaggestuurd onderwijs hebben wij de vraag te beantwoorden op welke wijze we de expertiseontwikkeling willen organiseren. Hiervoor is allereerst nodig dat de vaak impliciete expertise binnen het cluster 2 onderwijs (aan)toonbaar gemaakt wordt en in kaart wordt gebracht. Om dit te kunnen realiseren wordt nadrukkelijk gepleit voor het oprichten van een bovenbestuurlijk expertisecentrum gericht op de auditieve expertise dat toegankelijk is voor alle professionals in ons werkveld. Daarnaast is het belangrijk dat het Kenniscentrum Taalspraak waarvoor de voorbereidingen al ver gevorderd zijn, op korte termijn daadwerkelijk van start gaat. Naast het expliciteren en beschikbaar stellen van expertise is het professionaliseren van het personeel een aandachtspunt. Het verdient aanbeveling om vanuit Siméa collectief een gesprek aan te gaan met de opleidingsinstituten over de wensen t.a.v. scholing van onze medewerkers.

BIJLAGE

Deelnemers mini-conferentie toekomst van het onderwijs aan doven en slechthorenden, gehouden op 12 juni 2008

Stichting Orion	Mw V. Laan Dhr Th. Laceulle Dhr R. Hoogervorst
St. Het Maatman	Mw L. Kole Mw H. Molink Mw M. Geervliet
Mgr. Hanssenschool	Mw G. Achten
De Voorde	Dhr J. Jaarsma Mw I. van Wel
De Weerklank	Dhr J.v.d. Pol Mw E. Breekveldt Mw N. Bösecke
KEGG	Mw H. van Empel Mw C. Smit Dhr H. Koopman
Viataal	Dhr R.v.d. Star Mw A. de Klerk Mw J. Veldhoven
Prof. Van Gilseschool	Dhr M. van Lee Mw E. van Nus
De Spreekhoorn	Mw D. Kouters
Auris	Dhr F. de Groot Mw J. Hanssen Mw A. Geesinck Dhr P. de Haan
Cor Emousschool	Dhr W. van Grol Mw A. Kraal Mw E. Elshof
SSOE	Dhr C. Verheijen Dhr J. Cremers Dhr B. Franssen
Burg de Wildeschool	Mw T. Wuite

Daarnaast waren aanwezig:

- Dhr van Munnen (voorzitter);
- De leden van de stuurgroep: dhr T. Groot Zwaaftink, dhr E. van Lingen, dhr H. Knoors, dhr G.R.Luring en mw M. Vollaard;
- Bestuur van de vereniging: mw B. Gerritsen en dhr R. van Dijk;
- Namens de belangenorganisaties: mw M. Hannink (FODOK) en mw J. Welle Donker (BOSK);
- Namens VHZ: mw M. Bruins.

Doof/CI/SH

Uit de plenaire terugmelding:

Probleem is een teruglopend aantal leerlingen. Oplossingen hoeven niet alleen gezocht te worden in : clustering van de doelgroepen, er kan ook expertise vanuit enkele centra worden doorgesluisd daar waar die expertise nodig is (belangrijke vraag: hoe organiseer je een dergelijke expertisestroom?).

‘Naam’ van de doelgroep is niet altijd voorspeller voor benodigd onderwijsaanbod, dus verschillende opties open houden waaronder ook samenwerking met regulier.

Terugmelding uit de subgroepen::

Eensgezind: Jonge groepen gebaat bij auditief continuüm, oudere leerlingen gaan veelal terug naar regulier of ziet ze weer in het VSO. Voor kinderen die in het SO blijven zijn goede voorzieningen belangrijk. Het is belangrijk om te achterhalen waarom kinderen in het regulier vastlopen, weten we dat?

De techniek haalt ons in, we moeten daar als onderwijs op inspelen.

Wat heeft tweetalig onderwijs opgeleverd? Niet alleen diploma is belangrijk, juist voor sociaal-emotionele ontwikkeling is tweetaligheid positief gebleken. Dove kinderen op een SH-school worden iets onthouden. Ook al wordt de groep kleiner de dovencultuur zal altijd behouden blijven.

Continuüm is denkbaar en logisch. Belangrijke randvoorwaarden hierbij zijn de flexibiliteit van de organisatie én van de leerkracht. Hoe expertise inzetten?

Dilemma: bekostiging voor doof of slechthorend kind verschilt, pleit voor meer geleidelijke bekostiging. Ander dilemma: benodigde volume want een redelijke schaalgrootte is voorwaarde.

Schaalvergroting leidt tot meer mogelijkheden voor auditieve doelgroep, flexibeler aanbod. MG-leerlingen is een heel ander vraagstuk, vanuit een ander perspectief.

Combinatie SH/ESM

Uit de plenaire terugmelding:

Kinderen die nu als SH op een ESM school zitten zouden ook een ESM indicatie kunnen krijgen want ook altijd taalproblemen. Deze groep herkennen we niet in het IVA- rapport.

SH profiteert van ESM door woordenschat en visuele aanpak, ESM profiteert van SH door akoestiek. Behoud van expertise SH is een zorg. Maar ook expertise ESM meer nodig.

ESM en SH zouden samen moeten kunnen maar is complexere vraag dan vroeger omdat de spreiding in onderwijsvraag groter is door veranderende populatie ESM en SH. De SH leerling van vroeger zit nu in het regulier. Expertise borging kan dat wel in de huidige schoolsetting?

Terugmelding uit de subgroepen:

In het algemeen kan gesteld worden dat de populatie van de scholen voor kinderen met communicatieve problemen is veranderd/verzwaard. De slechthorende leerlingen hebben nu merendeels ook spraak/taalproblemen en onder de kinderen met ESM komen meer leerlingen voor met autisme en lager functionerenden.

Voordelen SH/ESM gecombineerd, voor beide groepen geldt:

- kinderen mondig maken
- aandacht voor woordenschat
- veel ESM-kinderen ook auditieve problemen
- beide hebben taalbegripproblemen
- visualiseren van het onderwijs
- veiligheid in kleine groep
- aandacht voor akoestiek
- klassenapparatuur
- opleiding leerkracht (gebarencursus verplicht, AG/ES cursus verplicht)
- gespecialiseerde logopedist die ook de leerkrachten begeleidt
- sociaal emotionele ontwikkeling (onzekerheid, faalangst) van belang.

Doof/SH niet combineren omdat:

- op SH school bevindt kind zich in orale wereld. Ieder kind vraagt om een eigen antwoord op zijn hulpvraag. Dit pleit voor meerdere scenario's.
- op de discussie lijkt "lijfsbehoud" van de doveninstutten van invloed en niet uitsluitend de discussie over kwaliteit van onderwijs. Het advies heeft te snel conclusies getrokken, terwijl de onderzoeksvraag niet gedifferentieerd genoeg gesteld is. De vraag had ook kunnen zijn: waarom niet doof/SH/ESM combineren?

Verschillen in de SH/ESM scholen:

- apparatuur: klassenapparatuur versus solo-apparatuur
- leerlingen verdelen over alle groepen tegenover clustering van slechthorende leerlingen (minimumaantal van 28 is nodig)
- expertise en scholing verschillen. Er zijn geen standaarden
- leerkrachten zijn kritisch over hun expertise. Dit geldt niet alleen voor de leerkrachten in het SH-onderwijs maar ook voor die in het ESM-onderwijs
- het aantal CI-leerlingen in het SH-onderwijs neemt toe. Het zou goed zijn als de leerlingen die kiezen voor SH-onderwijs evenveel middelen krijgen als die in het dovenonderwijs.

- passend onderwijs, thuisnabij onderwijs en speerpuntscholen zijn gericht op decentralisatie. Dan is behoud van expertise essentieel. Een auditieve stroom leidt tot centralisatie, in tegenspraak dus met deze ontwikkelingen.
- De mogelijkheid van het inrichten van steunpunten “auditieve stroom”aan de REC’s zou het onderzoeken waard zijn.

In het advies van de stuurgroep kan hetgeen verwoord is na woordje “dus” vaak vervangen worden door een andere zinsnede (maw de conclusies kloppen veelal niet).

Dilemma’s in de discussie: definiëring van de begrippen, verschillende belangen, thuisnabij onderwijs in ontwikkeling.

Expertise auditieve doelgroepen

Uit de plenaire terugmelding:

Zorgen over specifieke expertise auditief beperkten, er wordt vanuit management soms ingezet op brede inzetbaarheid in plaats van erkenning van de specifieke competenties/subkwalificaties voor auditief beperkten.

AB clusteroverstijgend levert zorg over de specifieke kwalificaties van de medewerkers. Niet alleen wat betreft leerstofdomeinen maar vooral over alles wat met SH samengaat. Sociaal emotionele ontwikkeling, sociaal isolement moeten in die specifieke expertise terugkomen. Hoe overdragen aan regulier? AB-koppeling aan cluster 2 scholen belangrijk.

Visualiseren, NGT, NMG, in hoeverre moet iedere leerkracht gebarendaarig zijn (de vraag levert veel discussie op)? Leerlijnen kunnen inzetten, handelingsplanning

Het definiëren van de expertise die geborgd moet worden is een gezamenlijke opdracht. De uitwisseling van expertise moet wel georganiseerd worden, dit is een voorwaarde. Aan de onderlinge communicatie in cluster 2 schort het, er lijkt sprake van concurrentie, niet van collegialiteit.

Terugmelding uit de subgroepen:

De sociaal emotionele problematiek op het VSO is groot, dit vraagt een andere werkwijze dan werken in het SO. Leerkrachten VSO komen moeilijker naar cursussen dan leerkrachten SO.

Deelnemers verdeeld over welke organisatievorm de kwaliteit het beste waarborgt.

De specifieke expertise is niet overal expliciet gemaakt en hoe te meten? Ook discussie over kindkenmerken en onderwijsbehoeften.

Ons onderwijs is te beschermend en te bevoogdend, te weinig gericht op assertiviteit van leerlingen en ouders. Gevolg: sociaal isolement van (V)SO. Maar ook het plaatsen van AB-leerlingen in reguliere scholen kan leiden tot sociaal emotionele problemen.

In het algemeen kan gesteld worden dat er wel zorg bestaat t.a.v leerstofdomeinen maar (te) weinig met betrekking tot (expertise, randvoorwaarden) niet-leerstofgebonden domeinen (sociaal emotionele ontwikkeling etc)

Tussenvormen speciaal en regulier onderwijs

Uit de plenaire terugmelding:

Wat is de expertise die je wilt borgen, waar bestaat die uit.

Bovenregionaal moet kennis uitgewisseld worden, concurrentie kan de uitwisseling in de weg zitten.

Niet alleen het gepresenteerde model kan een oplossing bieden, andere modellen zouden ook onderzocht moeten worden.

Expertise behoud, uitwisselen van expertise tussen special en regulier maar ook aandacht voor maatschappelijke ontwikkelingen en keuzevrijheid van ouders behoeven aandacht.

Terugmelding uit de subgroepen:

Om tegemoet te komen aan het spanningsveld tussen keuzevrijheid ouders en optimale zorg auditieve doelgroep zul je een breed scala aan aanbod moeten organiseren zoals: ambulante begeleiding, twinscholen, speerpuntscholen, bronscholen, schakelklassen, symbioseonderwijs met VO scholen.